

Editörler: Özcan Demirel-Eralp Altun

ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ VE MATERYAL TASARIMI

Esed Yağcı
Levent Çelik
Uğur Başboğaoğlu
Alev Ateş
Yavuz Erişen
Nadir Çeliköz
Erkan Tekinarslan
Behçet Oral
Havva Taşlı

7. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Özcan Demirel ve Prof. Dr. Eralp Altun

ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ VE MATERYAL TASARIMI

ISBN 978-605-364-007-3

Kitapta yer alan bölümlerin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2012, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti'ye aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında

yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları

satın almamasını diliyoruz.

1. Baskı: Eylül 2007

7. Baskı: Eylül 2012

Dizgi-Grafik Tasarım: Didem Kestek

Kapak Tasarımı: Gürsel Avcı

Baskı: Tarcan Matbaası

(Ankara-0312-3843435)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

E-ileti: pegem@pegem.net

ÖNSÖZ

ÖĞRETİM TEKNOLOJİLERİ VE MATERYAL TASARIMI (ÖT-MT) dersi, eğitim fakültelerinin ders programlarında yapılan son düzenlemelere göre öğretmenlik sertifikası programında tüm bilim dalları için zorunlu ders olarak programda yerini almıştır.

21. yüzyılda bilimde ve teknolojideki hızlı değişimler eğitim alanını da etkilemiş ve yeni teknolojilerin eğitimde kullanılmasına başlanmıştır. Bilgisayarın, özellikle de internetin devreye girmesiyle bilgiye ulaşım çok daha hızlı olmakta, öğrenme kaynakları zenginleşmektedir. Sınıf içi uygulamalarda geleneksel araç-gereç kullanımının yanı sıra yeni teknolojilerin kullanımı da giderek önem kazanmakta; öğretmenlerimiz bu teknolojileri tanıdıkça ve kullandıkça eğitim uygulamalarında bunlara daha çok önem vermektedirler.

Sınıf içi eğitim uygulamalarında geleneksel yaklaşımın yeni teknolojilerle desteklenmesinin öğretme-öğrenme ortamını zenginleştirilmesi beklenmektedir. Bu zenginliği öğretmenlerimizin de yaşaması ve yaşatması için materyal tasarımı yapma önemli bir uğraş alanı olmaya başlamıştır.

Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı, öğretim hizmetlerinin nitelikli hale getirilmesinde en belirleyici öğeler olarak görülmektedir. ÖT-MT, hem nitelikli eğitim hizmeti sunmak hem de eğitimdeki teknolojik gelişmelere ayak uydurmak ve en son gelişmiş öğretim teknolojilerini sınıf ortamında kullanmak isteyen aday öğretmenlere bir el kitabı olarak hazırlanmıştır.

Bu yapıtta, özellikle eğitimde kullanılan yeni teknolojiler tanıtılmaya çalışılmıştır. Ancak, mevcut uygulama içinde okullar arasındaki farklılıklar dikkate alınarak yeni teknolojilerin olmadığı ortamlarda, okullarda var olan ders materyallerinin nasıl kullanılacağı ve alternatif materyal geliştirme işleminin nasıl yapılacağı konusunda da bazı bilgiler ve ipuçları verilmeye çalışılmıştır.

Eğitim alanındaki yeniliklerin ve çağdaş düşüncelerin yansımaları olarak ortaya çıkan bu tür yapıtların ülke genelinde yaygınlaşması ve kabul görmesi sizin ilginiz ve tercihinizle sağlanacaktır.

Umarız bu kitap bir ders kitabı olmaktan çok, materyal tasarımı için bir kılavuz kaynak kitap olma özelliği taşır. Bu özelliği ile öğretmen adaylarına ve halen öğretmen olarak çalışanlara az da olsa katkı getirmesi yazar kadrosunu mutlu kılacaktır.

Ankara, Şubat 2012

Özcan DEMİREL
Eralp ALTUN

Bölümler ve Yazarları

- Bölüm: Eğitim, Öğretim Teknolojisi ve İletişim**
Prof. Dr. Özcan Demirel: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Esed Yağcı: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- Bölüm: Öğretim Materyallerinin Hazırlanması ve Seçimi**
Yrd. Doç. Dr. Levent Çelik: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- Bölüm: Öğretim Sürecinde Kullanılan Araçlar ve Görsel-İşitsel Araçlar**
Yrd. Doç. Dr. Uğur Başboğaoğlu: İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
- Bölüm: İletişim Teknolojileri**
Prof. Dr. Eralp Altun: Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
Öğr. Gör. Alev Ateş: Ege Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
- Bölüm: Eğitimde Bilgisayar Kullanımı**
Yrd. Doç. Dr. Yavuz Erişen: Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
Yrd. Doç. Dr. Nadir Çeliköz: Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
- Bölüm: Eğitimde İnternet Kullanımı**
Yrd. Doç. Dr. Erkan Tekinarslan: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü
- Bölüm: Uzaktan Eğitim**
Doç. Dr. Behçet Oral: Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
- Bölüm: Öğretim Materyallerinin Değerlendirilmesi**
Prof. Dr. Özcan Demirel: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Yrd. Doç. Dr. Esed Yağcı: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- Bölüm: Alternatif Ders Materyali Geliştirme**
Prof. Dr. Özcan Demirel: Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- Bölüm: Çeşitli Materyaller ve Eğitimdeki Yeri**
Öğr. Gör. Havva Taşlı: Dicle Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

Önsöz	iii
Bölümler ve Yazarları	iv
İçindekiler	v
Şekiller Listesi	xi
Tablolar Listesi.....	xii

1. Bölüm

EĞİTİM, ÖĞRETİM TEKNOLOJİSİ VE İLETİŞİM

(ss: 1-25)

Eğitim	2
Program Geliştirme	4
Eğitim Programının Öğeleri	6
Hedef ve Davranışlar	6
Öğretme-Öğrenme Süreci (Eğitim Durumu)	8
Ölçme-Değerlendirme Süreci	10
Teknoloji.....	10
Eğitim Teknolojisi	11
Öğretim Teknolojisi.....	12
Öğretim Teknolojisi İletişim ve Öğrenme Arasındaki İlişkiler	13
İletişim Süreci	14
Kaynak	17
Mesaj	17
Kanal	18
Alıcı	18
Dönüt	18
İletişim Süreci ve Yaşantı Alanı	19
Araçların Sınıflandırılması ve Öğrenme ile Bağlantısı	21
Özet	24
Değerlendirme Soruları	25
Kaynakça.....	25

2. Bölüm

ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN HAZIRLANMASI VE SEÇİMİ

(ss: 27-66)

Öğretim Materyallerinin Seçimini Etkileyen Etmenler	30
Öğretim Hedefleri	31
Öğretim Yöntemi	32
Öğrenci Özellikleri	33
Öğretmen Özellikleri	33
Öğretim Ortamının Özellikleri	34
Araç-Gereçlerin Özellikleri	36
Kısıtlamalar	36
Öğretim Materyallerinin Türleri	37
Gerçek Eşyalar ve Modeller	38
Görsel ve İşitsel Araçlar	41
Görsel Araçlar	42
İşitsel Araçlar	52
Öğretim Materyallerinin Hazırlanması	53
Öğretim Materyali Tasarım İlkeleri	54
Öğretim Materyali Hazırlama İlkeleri	59
Öğretim Materyallerini Hazırlamada Dikkat Edilecek Hususlar	61
Öğretim Materyallerinin Kullanım Alanları	63
Özet	64
Değerlendirme Soruları	65
Kaynakça	65

3. Bölüm

ÖĞRETİM SÜRECİNDE KULLANILAN ARAÇLAR VE GÖRSEL-İŞİTSEL ARAÇLAR

(ss: 67-85)

Konunun Önemi	68
Elektronik Ortam Türleri	73
Ders Kitabı	73
Öğretmen Kitabı	73
Alıştırma Kitabı	73
Gerçek Varlıklar ve Modeller	74
Modeller	74

Televizyon	74
Barkovizyon / Sinevizyon.....	76
Taşınabilir Sayısal Video Kayıt Cihazı	76
Dijital (Sayısal) Fotoğraf Makinesi.....	76
Tepegöz.....	77
Slayt Projeksiyon Cihazı	78
Video Projeksiyon Cihazı.....	78
Tepegöz, Slayt Projektörü ve Video Projeksiyon Şematik Karşılaştırması	79
Elektronik Öğretim Gereçlerinin Korunması.....	81
Özet.....	82
Değerlendirme Soruları.....	83
Kaynakça.....	85

4. Bölüm

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ

(ss: 87-112)

İnternet Tabanlı Öğretici TV ve Video Uygulamaları.....	88
Öğretici TV ve Video Kullanımı.....	88
Eğitimde İnternet Tabanlı TV ve Video Uygulamaları	90
Mobil Öğrenme ve Araçları	95
Mobil Öğrenme (M-Öğrenme) Nedir?	95
Mobil Öğrenme Araçları ve Teknolojileri Nelerdir?.....	96
Yeni Öğretim Teknolojileri: Akıllı (Etkileşimli) Tahta ve Dijital Kalem.....	103
Karma Öğrenme ve Araçları	106
Karma Öğrenme (K-öğrenme) Nedir?	106
Karma Öğrenmenin Türleri Nelerdir?.....	107
Eğitimde Karma Öğrenme Tasarımları ve Uygulamaları	108
Özet.....	108
Değerlendirme Soruları	109
Sözlük.....	110
Kaynakça.....	111

5. Bölüm
EĞİTİMDE BİLGİSAYAR KULLANIMI

(ss: 113-146)

Giriş.....	114
Bilgisayarların Günlük Yaşamdaki Yeri.....	114
Bilgisayarın Tarihsel Gelişimi	115
Birinci Nesil Bilgisayarlar	116
İkinci Nesil Bilgisayarlar	116
Üçüncü Nesil Bilgisayarlar	117
Dördüncü Nesil Bilgisayarlar.....	117
Beşinci Nesil Bilgisayarlar	117
Bilgisayarların Türleri, Yapısı, İşleyişi ve Öğeleri	118
Bilgisayar Türleri.....	118
Bilgisayarların Yapısı ve İşleyişi	119
Bilgisayarın Temel Birimleri	119
Bilgisayarların Eğitimde Kullanılması	124
Bilgisayarların Eğitimde Kullanım Alanları	125
Bilgisayar Destekli Öğretim	127
Bilgisayar Destekli Öğretimin Yararları ve Sınırlılıkları.....	128
Bilgisayar Destekli Öğretimin Gerçekleşme Biçimleri	130
Ders Yazılımını Geliştirmede İzlenen Aşamalar	135
BDÖ Yazılımlarının Niteliklerini Değerlendirme Göstergeleri.....	135
Ders Yazılımlarının Niteliklerinin Değerlendirilmesi	137
Özet.....	139
Değerlendirme Soruları.....	141
Kaynakça.....	145

6. Bölüm
EĞİTİMDE İNTERNET KULLANIMI

(ss: 147-170)

İnternet: İlgili Kavramlar ve Uygulamalar	148
İnternet	148
İntranet.....	149
World Wide Web (www).....	149
Telnet	150

FTP (File Transfer Protocol).....	150
Portal.....	151
Blog (Günce)	152
Viki (Wiki).....	153
İletişim Aracı Olarak İnternet.....	154
Eşzamanlı İletişim	154
Anında Mesajlaşma.....	154
Eşzamansız İletişim	155
Araştırma Aracı Olarak İnternet.....	158
Arama Motorları	158
Elektronik Veri-tabanları	158
Öğrenme-Öğretme Aracı Olarak İnternet	159
İnternet Tabanlı Öğrenme	159
Harmanlanmış / Karma Öğrenme (Blended Learning)	161
Öğretmenler ve İnternet	164
Öğretmenler ve İnternet Tabanlı Araştırma	165
Öğretim Aracı Olarak İnternet.....	166
Öğrenciler ve İnternet	166
Öğrenciler ve İnternet Tabanlı İletişim	167
Öğrenciler ve İnternet Tabanlı Araştırma.....	167
Öğrenme Aracı Olarak İnternet.....	168
Özet.....	169
Değerlendirme Soruları.....	169
Kaynakça.....	170

7. Bölüm

UZAKTAN EĞİTİM

(ss: 171-204)

Uzaktan Eğitim Kavramı	172
Uzaktan Eğitimin Amacı.....	173
Uzaktan Eğitim ile İlgili Gelişmeler	177
Uzaktan Eğitimden Yararlanma Biçimleri (Modelleri).....	178
Uzaktan Eğitimde Yararlanılan Araçlar	179
Uzaktan Eğitim ve İnternet.....	180
Uzaktan Eğitimde Öğretim Tasarımları	182

Uzaktan Eğitimin Yönetimi	189
Uzaktan Eğitim Materyallerinin Değerlendirilmesi	190
Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Gelişimi ve Uygulamaları.....	191
Özet	195
Değerlendirme Soruları.....	196
Kaynakça.....	201

8. Bölüm

ÖĞRETİM MATERYALLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

(ss: 205-227)

Öğretme Etkinliğini Ölçme ve Değerlendirme	206
Ölçme Teknikleri	206
Değerlendirme	210
Değerlendirme Türleri.....	212
Değerlendirme Teknikleri.....	212
Not Verme	215
Eğitim Amaçlı Bilgisayar Programlarını Değerlendirme	216
Özet	227
Değerlendirme Soruları.....	227
Kaynakça.....	227

9. Bölüm

ALTERNATİF DERS MATERYALİ GELİŞTİRME

(ss: 229-244)

Giriş.....	230
Alternatif Ders Materyali Geliştirme.....	231
Alternatif Ders Materyallerinin Özellikleri	232
Alternatif Ders Materyali Geliştirmenin Önemi	233
Alternatif Ders Materyali Örnekleri	234
Kavram Karikatürleri.....	234
Şimşek Kartlar (Flash Cards).....	236
Çizimler	237
Diğer Örnekler	239
Değerlendirme Soruları.....	244
Kaynakça.....	244

10. Bölüm

ÇEŞİTLİ MATERYALLER VE EĞİTİMDEKİ YERİ (ss: 245-297)

Çeşitli Dersler için Hazırlanmış Öğretim Materyallerinin Hazırlanması, Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesi	263
Resimli Materyal Örnekleri	286
Özet	296
Uygulama Çalışması	296
Kaynakça	297
Sözlük	299
Yazarlar Hakkında	303

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Eğitim Programının Öğeleri	4
Şekil 1.2: Eğitim Programı Geliştirme Süreci Öğeleri	5
Şekil 1.3: İletişim Süreci	14
Şekil 1.4: İletişim Sürecinin Temel Öğeleri	15
Şekil 1.5: Öğretme - Öğrenme Süreci ile İletişim Süreci Arasındaki Benzerlik	16
Şekil 1.6: Yaşantı Alanı ve İletişim Süreci	20
Şekil 1.7: Dale'in Yaşantı Konisi	23
Şekil 2.1: Öğrenilenlerin Hatırlanma Yüzdeleri	28
Şekil 2.2: Beş Duyu Organının Öğrenmedeki Payları	29
Şekil 4.1: Tek Yönlü Video Dağıtım Sistemleri	89
Şekil 4.2: Ses ve Görüntü İletiminin Üç Konfigürasyonu	90
Şekil 4.3: Açıköğretimin e-Televizyon Uygulaması Örneği	91
Şekil 4.4: MEB İnternet TV Web Sitesi	92
Şekil 4.5: Los Angeles Kolejlere TV Web Sitesi	93
Şekil 4.6: Utah Öğretici TV Programları Web Sitesi	94
Şekil 4.7: Bir Dizüstü Bilgisayar Örneği	96
Şekil 4.8: Bir Tablet Bilgisayar Örneği	97
Şekil 4.9: Taşınabilir Bir Medya Oynatıcısı	99
Şekil 4.10: Bir MP3 Çalar Örneği	99
Şekil 4.11: Bir Akıllı Telefon ve Kişiselleştirilmiş Ekran Örneği	100
Şekil 4.12: Akıllı Tahta Kullanımı Örnekleri	103
Şekil 4.13: Dijital Kalem Örnekleri	104

Şekil 6.1: Microsoft Telnet İstemcisinin Çalıştırılması.....	150
Şekil 6.2: Microsoft Telnet İstemcisi	150
Şekil 6.3: Explorer Adres Çubuğu Kullanılarak Başka Bir Bilgisayarla FTP Bağlantısı Kurulması	151
Şekil 6.4: Bir Başka Bilgisayarla FTP Bağlantısı Kurulması	151
Şekil 6.5: Bir Blog Oluşturmada İzlenecek Adımlar ve Blog İçerisinde Yapılabilecek Etkinliklerin Listesi	152
Şekil 6.6: Vikipedi, Özgür Ansiklopedi Ana Sayfası ve Burada Yapılabilecek Etkinlik Başlıkları	153
Şekil 6.7: Vikipedi Ortamında Var Olan Bir İçerik Üzerinde Yapılabilecek İşlemler.....	153
Şekil 6.8: Bir Anında Mesajlaşma Programı ve Yapılabilecek Eylemler	155
Şekil 6.9: Microsoft Haber Gruplarında Office Programı Kategorisi Altında Yapılan Tartışmalar.....	156
Şekil 6.10: Adobe Acrobat Kullanıcıları İçin Oluşturulmuş Çevrimiçi Bir Forum....	157
Şekil 6.11: Bir Arama Motoru Bünyesindeki Çeşitli Arama Kategorileri ve Tercihleri	158
Şekil 6.12: Çevrimiçi ve Yüz-Yüze Öğrenme Ortamlarının Güçlü Yanlarının Harmanlanması	162

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Öğrenci Özellikleri.....	33
Tablo 2.2: Farklı Özellik Boyutu Esasına Göre Eğitim Ortamlarının Sınıflandırılması....	35
Tablo 5.1: BDÖ'nün Gerçekleşme Biçimleri	134
Tablo 7.1: Temel Uzaktan-Eğitim Modelleri ve Bu Modellerin Özellikleri	179
Tablo 7.2: Türkiye'de İnternet Temelli Uzaktan Eğitim Uygulama Örnekleri	182
Tablo 7.3: Uzaktan Eğitim Sunan Eğitim Kurumları ve İnternet Adresleri	194
Tablo 8.1: Değerlendirme ve Test Çeşitleri	210
Tablo 8.2: Yazılı Anlatımı Değerlendirme Formu	211
Tablo 8.3: Değerlendirme Yaklaşımları Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar	214

1. Bölüm

EĞİTİM, ÖĞRETİM TEKNOLOJİSİ VE İLETİŞİM

*Prof. Dr. Özcan Demirel**

*Yrd. Doç. Dr. Esed Yağcı**

Öğrenme Hedefleri

Bu bölümü çalıştıktan sonra;

- ⇒ öğretim teknolojisi ile ilgili temel kavramları tanıyabilecek,
- ⇒ öğretim teknolojisi ile ilgili temel kavramları açıklayabilecek,
- ⇒ öğretim teknolojisinin değişik tanımlarını yapabilecek,
- ⇒ eğitim öğretim teknolojisi ve iletişim arasındaki ilişkileri açıklayabilecek,
- ⇒ araçların sınıflandırılması ve öğrenme arasındaki bağlantıyı kavrayabileceksiniz.

İçindekiler

- 📖 Eğitim
- 📖 Program Geliştirme
- 📖 Eğitim Programı
- 📖 Eğitim Programının Öğeleri
- 📖 Teknoloji
- 📖 İletişim Süreci
- 📖 Özet
- 📖 Değerlendirme Soruları

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Bu bölümde eğitim, program geliştirme, eğitim teknolojisi, öğretim teknolojisi ve iletişim süreci üzerinde durulmuştur.

Eğitim

Eğitim genel anlamda bireyde davranış değiştirme sürecidir. Eğitim sürecinde kişilerin davranışlarında meydana gelebilecek değişmelerin istenilen yönde olması beklenir. Bu anlamda Ertürk (1975), eğitimi, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak ifade eder.

Bu tanımda anahtar sözcükler, birey, istendik, yaşantı, davranış ve süreç kavramlarıdır.

Birey, diğer bir deyişle insan, bio-kültürel ve sosyal bir varlıktır (Ertürk, 1975:3). Bu tanımda insanın üç boyutlu özelliği ortaya konmuş ve birinci özellik olarak biyolojik boyutu, ikinci özellik olarak kültürel ve üçüncü özellik olarak da sosyal boyutu vurgulanmıştır.

İnsanın biyolojik boyutu insanın insan olabilmesi için temel ya da zorunlu neden olarak kabul edilmektedir. İnsanın 23 çift kromozomdan oluşan canlı bir varlık olduğu; ancak insanı biyolojik bir varlık olarak diğer canlılardan ayıran en önemli nedeni ise düşünebilme yeteneğine sahip olmasından kaynaklandığı vurgulanmaktadır.

İnsanın kültür boyutu da insanın insan olabilmesi için yeter neden olarak kabul edilmektedir. İnsan doğa ile etkileşerek kültür boyutunu geliştirmektedir.

İlkel toplumlarda, kültürel içeriğin sınırlılığı ve eğitime gereksinim duyan birey sayısının fazla olmaması nedeniyle bireyler doğal toplumsal yaşantı içinde usta-çırak ilişkisi biçiminde toplumun istek ve beklentileri doğrultusunda yetiştirilebiliyordu. Ancak çeşitli kültürlerin iç içe yaşandığı günümüz toplumlarında bu süreç ancak belli bir program dahilinde yürütülebilmektedir. Çünkü bugün artık çeşitli kültürlerle karışıp kaynaşan ve yozlaşan kültürel içeriğin arılaştırılıp, düzene sokulması, ayrıca gittikçe artan eğitim ihtiyacının zorunlu sonucu olan toplu öğretim koşullarında öğrencilere, bireysel ayrılıkları ihmal etmeksizin arılaştırılıp, düzene sokulmuş kültürel içeriğin verilmesi gerekmektedir. Bu nokta da kültürlemeden farklı bir süreçle yani eğitimle karşı karşıya geliriz.

O halde, bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimlerinin örgütlenik ve birikik ürünleri gibi aldığımız kültürdeki özelliklerin, o kültürde yaşayan bireylere benimsetmek anlamına gelen kültürlemeyi eğitimden ayıran nokta kasıtsız yani plansız oluşudur. Burada eğitimin anlamı itibariyle bir planlama unsurunu bünyesinde taşıdığı sonucuna varılabilir.

İnsanın sosyal boyutu da insanın diğer insanlarla etkileşimi sonucu toplumsallaşması süreciyle başlar. İnsanın sosyal boyutunun gelişebilmesi için mutlaka diğer bir insanla etkileşim içinde olması gerekir. Birey kültürel ve toplumsal çevresiyle etkileşim süreci içine girerek yeni davranışlar kazanır. Birey açısından toplumsallaşma-kültürlenme, toplum açısından kültürlenme olarak adlandırılan bu süreç aslında kapsamlı bir öğrenme ya da öğretme sürecidir (Tekin, 1980: 3). İnsanın sosyal boyutu gelişirken kültürel boyutu da beraber gelişmiş olur. Bu anlamda toplumsallaşma ya da sosyalleşme bireyin toplum üyeliğine hazırlanma süreci olarak görülmektedir. Bu süreç beşikten mezara kadar “yaşam boyu” devam eder.

Eğitim tanımında yer alan yaşantı, bireyin diğer bireylerle ve çevresiyle etkileşiminin bireyde bıraktığı izlenim olarak tanımlanır. Yaşantı, eğitim açısından kazanılmış ve yaşanılmış yaşantı olarak iki kategoride ele alınmaktadır. Kazanılmış yaşantı, bireylerin birbirleriyle etkileşimi sonucunda yer alan etkinliklerin tümünü içermektedir. Yaşanılmış yaşantı ise söz konusu etkileşim içinde yer alan etkinliklerden sadece bireyde kalıcı iz bırakan ve bireyin davranışında değişim oluşturan etkinliklerdir (Ertürk, 1975).

Eğitim tanımında yer alan diğer önemli bir kavram da davranıştır. Genel anlamda davranış, organizmanın her hareketidir. Davranış psikologlarına göre ise, organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki ya da tepkiye karşı gösterdiği etkidir. Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istenilir olması koşulları aranmaktadır.

Davranışlardaki değişme bir süreç içinde gerçekleşir. Davranış değiştirme belli bir anda olup bitmez, belli bir süreç gerektirir. Süreç; belli bir sonuca ulaşmak veya bir oluşumu gerçekleştirmek için birbirini izleyen olayların ya da durumların akışıdır. Eğitim sürecini birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme olayları oluşturur.

Eğitim tanımında yer alan anahtar niteliğindeki diğer bir kavram olan istenidik sözcüğü, söz konusu değişimin önceden tasarlandığını göstermek, kasıt kelimesi ise, tasarlanmış bir değişikliği sadece bir tesadüf eseri yaratan ve belki farkında bile olunmayan durumları dışarıda tutmak yani istenilen değişimlere bizi ulaştıracak planlamaları yapmak gereğini vurgulamak amacıyla kullanılmıştır.

Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere kasıtlı ve kasıtsız kültürleme süreçleri birlikte ve birbirlerini etkileyerek vardılar. Yani planlı eğitimin etkili ve başarılı olma şansı etkileşim halinde bulunduğu diğer kültürleme çeşitlerinin etkisinden bağımsız değildir. Öyleyse, bireyin etkileşimde bulunduğu çevre şartlarını daha geniş ve büyük ölçüde kontrol altına alabildiğimiz oranda istediğimiz insanı yaratma şansımız artacak demektir. Bu demektir ki eğitimin daha etkili ve verimli bir hale gelmesini istiyorsak eğitimde plan fikrine ağırlık vermeye ve planlı eğitimin sınırlarını genişletmeye olanca gücümüzle uğraşmalıyız (Ertürk, 1975: 13).